

Venäjän kääntäjien ja tulkkien kouluttajana 1981–2018

Hannu Kemppanen
Itä-Suomen yliopisto

<https://doi.org/10.61200/mikael.144964>

Abstract

This article describes the history of Russian language translator training from an autoethnographic perspective, bringing out projects that are related to the author's own work tasks and research. The history of the Russian language translator training is viewed in relation to translator training as a whole and to the prevailing social context. The developments that stand out include, first, the practical orientation during the Soviet era with specific focus on trade in the 1980s, and second, the changes after the collapse of the Soviet Union in the 1990s. These changes included an increase in the number of native Russian speakers studying translation, and the setting up of permanent lecturers' positions for native Russian language teachers. More recent history, the 2000s and 2010s, was characterized by administrative reforms, the high number of bilingual students, and the increased relevance of working life in the training. This last development consisted of including various translation projects and an authorized translator's degree as part of the education. The article also examines the developments in translation research from the perspective of Russian. Finally, the changes that have taken place in the work environment of the trainers are discussed.

Keywords: history of translator training, history of translation studies, autoethnography, working life relevance

Avainsanat: kääntäjänkoulutuksen historia, käännöstutkimuksen historia, autoetnografia, työelämärelevanssi

1 Johdanto

Sain idean tutkia kääntäjänkoulutuksen historiaa kesällä 2018, kun tyhjensin työhuonetani siirtyessäni eläkkeelle. Oli mielenkiintoinen yhteensattuma, että samoihin aikoihin alettiin suunnitella valtakunnallista tutkimusprojektia, jonka aiheena on nimenomaan Suomen kääntäjänkoulutuksen historia. Koen roolini tässä projektissa omakohtaisen historiatiedon välittäjänä. Työurani alku puolestaan asettui juuri yliopistollisen kääntäjänkoulutuksen alkuun, vuoteen 1981. Hyödynnän koulutuksen historiaa tarkastellessani *autoetnografista lähestymistapaa*, joka antaa mahdollisuuden yhdistää henkilökohtainen toimijuus kulttuuriseen ja sosiaaliseen toimijuuteen (Uotinen 2013: 9). Kääntäjänkouluttajan arjen autoetnografinen analysointi antaa tietoa koulutuksen eri kehitysvaiheista.

Laura Ivaska, Outi Paloposki & Leena Salmi (toim.) 2024

Mikael

Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen aikakauslehti 17:3, s. 399–413

Finsk tidskrift för översättnings- och tolkningsforskning 17:3, s. 399–413

Finnish Journal of Translation and Interpreting Studies 17:3, p. 399–413

Vaikka työurani venäjän kielen kääntäjien kouluttajana käynnistyikin yliopistossa tai tarkemmin sanottuna Joensuun korkeakoulun Savonlinnan kääntäjänkoulutuslaitoksessa, ehdin vielä saada kokemusta Savonlinnan kieli-instituutin kahden ylimmän vuosikurssin opettamisesta vuosina 1981–1983, jolloin vanha- ja uusimuotoinen kääntäjänkoulutus toimivat rinnakkain.

Kuvaan muisteloissani ensisijaisesti kääntämisen opettamisen ja käännettutkimuksen historiaa. Lisäksi tarkastelen työympäristöäni ja siinä tapahtuneita muutoksia. Jätän kääntäjänkoulutuksen hallinnollisten rakenteiden kehityksen ja hankerahoitusten tarkemman kuvauksen niitä paremmin tunteville. Näkökulmani on subjektiivinen: tuon ensisijaisesti esille hankkeita, jotka liittyvät omiin työtehtäviini ja tutkimukseeni. Keskityn kuvaukseni omaan oppiaineeseeni, venäjän kieleen ja kääntämiseen. Tarkastellessani kyseisen koulutuksen historiaa pyrin kuitenkin suhteuttamaan sen kääntäjänkoulutukseen kokonaisuutena ja myös vallitsevaan yhteiskunnalliseen kontekstiin.

2 Venäjän kielen kääntäjien ja tulkkien koulutuksen erityispiirteitä 1980- ja 1990-luvulla

2.1 Idänkauppaa ja työelämärelevanssia

Venäjän kieli on ollut mukana yhtenä kääntäjänkoulutuksen pääkielistä sekä kieli-instituuteissa että yliopistokoulutuksessa. Kaisa Koskinen (2008: 34) on tuonut esille, että venäjän kielen tärkeä rooli kääntäjänkoulutuksessa perustuu ennen kaikkea Suomen ja Venäjän – ja erityisesti Suomen ja Neuvostoliiton – aikoinaan luomiin kauppasuhteisiin, ei niinkään siihen, että venäjän kielestä on sittemmin tullut tärkein maahanmuuttajakieli, mikä mahdollisesti lisäisi käänös- ja tulkkauspalvelujen tarvetta. Kauppasuhteiden ylläpitämisen, mutta myös maahanmuuton ympärille ryhmittyy paljon keskeisiä venäjän kielen kääntäjien koulutuksen piirteitä. Olen aiemmin kuvannut 1980-luvun venäjän kielen kääntäjien koulutusta pitämieni käänösharjoitusten näkökulmasta (Kemppanen 2021). Tuon siinä esille opetusmateriaalien kytköksiä Suomen ja Neuvostoliiton käymään bilateraaliseen kauppaan eli niin sanottuun *idänkauppaan*.

Myöhemmin ryhdyttiin puhumaan opetuksen *työelämärelevanssista*. Kuten Esa Penttilä (2019: 91) tuo esille, työelämärelevanssi on perinteisesti ollut osa kääntäjänkoulutusta. Vaikka tuota termiä ei vielä 1980-luvulla käytetty, oppimateriaaleja pyrittiin kytkemään käytännön työelämään. Tämä piirre erotti kääntäjien koulutuksen selvästi kieliaineiden yliopistollisesta koulutuksesta, jonka olin itse saanut. Kieliaineiden tutkinnot sisälsivät paljon kielihistorian, kieliopin ja kirjallisuustieteen opintoja. Käytännön taitoja ei juurikaan opeteltu. Oli aikamoinen hyppäys ryhtyä kouluttamaan kääntämisen maistereita kielitieteelliseltä pohjalta. Jotkut Savonlinnan opettajista olivat ehtineet hankkia kieliaineiden maisterintutkinnon ohella kääntäjätutkinnon kieli-instituutissa. Näillä opettajilla oli varmasti selkeämpi kuva kääntämisestä kuin minunkaltaisillani, pelkkään kielitieteelliseen koulutukseen nojaavilla kääntäjänkouluttajilla.

Kun olin päässyt jyvälle kääntäjänkoulutuksen käytännönläheisyydestä, pyrin itsekin höystämään kurssejani työelämän kannalta relevanteilla oppimistilanteilla tai oppimate-

riaaleilla. Erityisesti tulkkauksen opetuksessa vein oppilaani mielelläni ekskursioille esimerkiksi kouluihin, päiväkoteihin tai kaupungintalolle. Omilla tulkkauskeikoilla luomani verkostot helpottivat yhteydenottoja vierailukohteisiin. Ekskursioita syntyi myös työllistyneiden opiskelijoittemme välityksellä. 1980–90-luvuilla meillä oli tapana tehdä joka opintovuosi kokopäiväretki aitoon idänkaupan kohteeseen. Itselleni on jäänyt erityisesti mieleen käynti Keiteleen kanavan rakennustyömaalla 1990-luvun alussa. Yksi opiskelijoistamme oli valmistuttuaan työllistynyt sinne työmaatulkiksi, ja hän organisoimme tutustumiskäynnin. Matkan varrella pistäydyimme myös Jyväskylän Rautpohjan paperikonetehtaalla harjoittelemassa työmaatulkkausta siellä työskennelleen toisen entisen opiskelijamme ohjauksessa.

2.2 Venäjän kielen kääntämisen opiskelijat ja opettajat 1980- ja 1990-luvulla

Opiskelijoiden kielitaito on ollut haasteena venäjän kääntäjien koulutuksessa sen kaikissa vaiheissa. Haasteet ovat kuitenkin muuttuneet vuosien saatossa. Kieli-instituuttien aikana 1970-luvulla ja yliopistokoulutuksen ensimmäisenä vuosikymmenenä 1980-luvulla opiskelijoiden äidinkieli oli harvinaisia poikkeuksia lukuun ottamatta suomi. Tyypillisesti opiskelijat olivat suorittaneet kolmivuotisen lukion lyhyen venäjän. Osa aloitti opinnot jopa nollasta. Sen vuoksi heidät passitettiin ensimmäiseksi opintovuodeksi venäjän kielen täydennyskurssille. Pääsykokeissa pystyi näin ollen testaamaan vain yleistä kielellistä lahjakkuutta, koska osalta opiskelijoista venäjän taito puuttui tuossa vaiheessa kokonaan.

Venäjän kielen täydennyskurssista on jäänyt mieleen sen tehokkuus. Ensimmäisen opintovuoden aikana opiskelijat hankkivat intensiiviopetuksessa ylioppilastutkinnon pitkää oppimäärää vastaavan kielitaidon, siis myös ne opiskelijat, jotka olivat aloittaneet nollasta. Täydennyskurssin opettajat tekivät tiivistä yhteistyötä. Minun opetusvelvollisuuteeni kuului *Intensiivilukeminen ja sanavarasto* -kurssi, jossa analysoitiin oppikirjoihin ja muihin teksteihin perustuen kielioppirakenteita ja kartutettiin sanavarastoa. Oppituntini jälkeen kerroin aina natiivilehtorille, mitä tekstissä olleita kielioppiasioita ja mitä sanastoa olimme juuri ehtineet käsitellä. Natiivilehtori laittoi nollasta aloittaneetkin toistelemaan puhevalmiusharjoituksissa minun tunnillani opittuja kielen aineksia. Kieliopin kurssi oli myös sovitettu intensiivilukemisen kanssa yhteen, joten minun piti ennen omaa tuntiani tarkistaa, mitä kielioppikurssilla oli vastikään opittu.

1990-luvulta alkaen opiskelijoiden kielitaitokysymys sai uuden luonteen, kun opiskelamaan alkoi pyrkiä venäjää äidinkielenään puhuvia maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita. Nyt ongelmana olikin usein heikko suomen kielen taito. Uuden opiskelija-aineksen takia erityisesti käännskursseilla opetusta jouduttiin eriyttämään opiskelijoiden äidinkielen mukaan, ja kurssien arvioinnissa oli nyt otettava huomioon, käänsikö opiskelija äidinkieleensä vai itselleen vieraaseen kieleen. Muuttunut tilanne tuotiin sittemmin esille myös kurssien nimissä ja opintojaksojen kuvauksissa. Kurssien uudet nimet *Kääntäminen äidinkieleen* ja *Kääntäminen vieraaseen kieleen* kuvasivat kurssien sisältöä paremmin kuin aiemmat nimitykset *Kääntäminen venäjä–suomi* tai *Kääntäminen suomi–venäjä*. Suomea äidinkielenään puhuvan opettajan näkökulmasta oli uusi ja hämmäntävä tilanne,

että osa opiskelijoista puhui parempaa venäjää kuin opettaja itse; hehän puhuivat sitä äidinkielenään.

Eräs korostetusti venäjän kielen kääntäjien koulutuksen piirre on kautta aikojen ollut tulkkausopintojen tärkeä merkitys. Vaikka osalla opiskelijoista on eri syistä ollut puutteita joko venäjän tai suomen kielen taidoissa, on tulkkaus ollut pakollinen osa kaikkien opiskelijoiden kääntäjäopintoja. Syynä tähän on ollut työelämärelevanssi: venäjän kääntäjä joutuu todennäköisesti jossain vaiheessa työuraansa toimimaan ainakin tilapäisesti tulkkina, vaikka olisikin itse sitä mieltä, että hän on pikemminkin kääntäjä kuin tulkki. Yhteistä kieltä ei venäläisten ja suomalaisten toimijoiden välille saata aina muuten kuin tulkin avulla löytyä: suomalaiset eivät osaa venäjää, eivätkä venäläiset suomea tai suomalaisten tarjoamaa englantiakaan.

Venäjän kielen suosio on ollut kääntäjänkoulutuksen historian aikana suhdanneherkkää. Suosioon ovat olleet vaikuttamassa muun muassa ulkopolitiikka ja kauppasuhteet. 1970- ja 1980-luvuilla venäjän kääntäjien ja tulkkien kysyntä oli laajan idänkaupan vuoksi kova. Varma työpaikka oli useimmiten päätoimisena kääntäjänä tai tulkkina jossakin yrityksessä; erityisesti valtiojohtoiset yritykset olivat suuria työllistäjiä. Idänkaupan suhteet ja laaja ystävyyskaupunkitoiminta Neuvostoliiton kanssa takasivat freelance-kääntäjälle/tulkkille sivutoimisia töitä pienilläkin paikkakunnilla. Venäjän kääntäjäopiskelijat ja myös opettajat hyödynsivät tätä tilaisuutta. Etenkin siinä vaiheessa työuraani, kun toimin sivutoimisena tuntiopettajana tai määräaikainen työsuhteeni jätti minut kesäksi työttömäksi, tulkkauskeikat olivat hyvä lisä toimeentuloon. Ne toivat myös tuntumaa kääntäjien ja tulkkien työhön ja lisäsivät opetukseni työelämärelevanssia.

Oma erityispiirteensä 1970- ja 1980-luvuilla kieli-instituuteissa ja yliopistojen kääntäjänkoulutuslaitoksissa oli vierailevien neuvostoliittolaisten lehtorien järjestelmä. Suomessa ei ollut vakituisia venäjän kielen natiivilehtoreita. Vierailevien lehtorien määrä vaihteli eri kääntäjänkoulutuslaitoksissa; Savonlinnassa heitä oli kerrallaan kaksi tai kolme. Opettajat tulivat Neuvostoliitosta kahden tai kolmen vuoden sopimuksilla töihin Suomeen. Näillä niin sanotuilla neuvostolehtoreilla oli siis aina tuore tuntuma neuvostokulttuurin ja venäjän kielen nykytilaan. Lyhyet työsopimukset aiheuttivat kuitenkin sen, että kurssien kehittäminen oli hankalaa, kun kohta opettaja taas vaihtui. Neuvostolehtoreilta puuttui yleensä suomen kielen taito. Tämän vuoksi he opettivat suomi–venäjä–käännöksiä yhdessä suomalaisen opettajan kanssa. Samoin tulkkaustunneille tarvittiin aina suomalainen kollega mukaan arvioimaan tulkkauksen sisällön välittymistä.

Neuvostoliiton hajoamisella 1990-luvun alussa oli suuret vaikutukset kääntäjänkoulutuksen toteuttamiseen venäjän kielen oppiaineessa. Aiemmin mainitun opiskelija-aineksen muuttumisen lisäksi myös opettajakunnassa tapahtui suuri muutos. Kutsuttujen lehtorien järjestelmä lopetettiin, ja tilalle perustettiin venäjän natiivilehtoraatteja. Ne olivat haluttuja työtehtäviä äskettäin Suomeen saapuneille maahanmuuttajille. Myös maantuntemuksen oppimateriaalit oli kokonaisuudessaan heitettävä roskakoriin Venäjän valtion maantieteen ja poliittisen järjestelmän muuttuessa. Opetin itse perusopintojen maantuntemuskurssia ja muistan, kuinka hankalaa se oli 1990-luvulla. Piti aina ottaa huomioon, että Venäjältä Suomeen muuttaneilla oli erilaiset taustatiedot opetettavista asioista kuin suomalaisilla opiskelijoilla. Oma näkökulmani erosi todennäköisesti siitä, mitä venäläistaustaiset oppilaani olivat koulussa ja kotona oppineet Venäjän ja Neuvos-

toliiton historiasta ja kulttuurista. Samoin kielitaito-, käänös- ja tulkkaus kursseilla käytetyt aineistot oli päivitettävä. Neuvostodiskursseja sisältävät tekstit alkoivat näyttää epäajanmukaisilta uudessa tilanteessa. Harjoituksissa käytettävien tekstilajien kirjo laajeni, kun viestintä vapautui valtion tiukasta kontrollista Venäjällä. Myös valintakokeet oli uusittava. Kääntäjänkoulutukseen hakevilta oli testattava venäjän kielen lisäksi nyt myös suomen kielen taito.

Venäjänkielentaitoisille kääntäjille ja tulkeille oli 1990-luvulla edelleenkin kysyntää. Idänkaupan projekteja saatettiin vielä päätökseen, ja lisäksi sosialismin kaatuminen antoi yrityksille mahdollisuuden harjoittaa uudenlaista kauppaa Venäjällä. Suomen liittyminen EU:hun ja sijainti yhteisön raja-alueella toi 1990-luvulla mukanaan lukuisia Venäjään liittyviä kehittämissuunnitelmia, jotka työllistivät kääntäjänkoulutuksen saaneita. Suomalaiset yritykset laajensivat toimintaansa Venäjän puolelle, mikä antoi opiskelijoillemme jälleen uusia mahdollisuuksia työllistyä. Myös koulutuksessa tämä otettiin huomioon ja laitokselle onnistuttiin esimerkiksi saamaan Opetusministeriöltä ja Euroopan sosiaalirahastolta rahoitus vuosiksi 1999–2001 EU-tulkkipolun projektiin. Tulkattavina kielinä olivat suomi, venäjä ja englanti. Projektikoordinaattorina toimi venäjän kielen ja kääntämisen yliassistentti Marja Jänis. Venäjä-yhteistyöllä oli Itä-Suomessa tuohon aikaan tärkeä rooli hyvin monilla eri aloilla, kuten käy ilmi Esa Anttikosken (2004) kokoamasta *Joensuun yliopiston Luoteis-Venäjää ja Baltian maita koskevat hankkeet* -raportista. Myös edellä mainittu tulkkipolun projekti tuodaan siinä esille. Raportin mukaan ”projektin tavoitteena oli kouluttaa suomen ja venäjän välisen tulkkausalan asiantuntijoita itäisen Suomen yritysten ja yhteisöjen tarpeisiin. Koulutuksessa perehdyttiin Suomen ja Venäjän julkishallintoon ja elinkeinoelämään, maiden väliseen käytännön yhteistyöhön ja sen EU-ulottuvuuksiin sekä näihin teemoihin liittyvään kielenkäyttöön” (Anttikoski 2004: 55).

Neuvostoliiton hajoaminen toi uusia mahdollisuuksia myös opiskelija- ja opettaja-vaihtoon. Tämä toiminta pääsi Savonlinnassa alkuun jo Neuvostoliiton olemassaolon viimeisenä vuonna 1991, sillä edellisenä vuonna oli solmittu vaihtosopimus (Anttikoski 2004: 76). Vaihto toteutettiin Moskovan lingvistisen yliopiston kanssa, joka oli Venäjän johtava kääntäjä- ja tulkkeja kouluttava laitos. Oli uutta saada yliopistomme käytävillä moskovalaisia opiskelijoita. Samoin omat opiskelijamme pääsivät aiempaa pidempiin (kahdeksan kuukauden pituisiin) harjoitteluihin Moskovaan. Uutta oli myös se, että opettajat pääsivät lukuvuoden aikana vaihtoon Venäjälle. Aiemmin oli mahdollisuus mennä vain kesän aikana esimerkiksi Suomi–Neuvostoliitto-seuran järjestämille opettajien kursseille Leningradiin tai Moskovaan. Olin itse Moskovan lingvistisessä yliopistossa vaihto-opettajana vuosina 1991, 1993, 1995 ja 1998. Vaihdot olivat kuukauden pituisia, mikä antoi hyvät mahdollisuudet opetuskokemuksen ohella kohentaa omaa kielitaitoa ja kulttuurintuntemusta autenttisessa ympäristössä.

3 2000- ja 2010-luku: kaksikielisiä opiskelijoita, hallinnollisia uudistuksia, uutta työelämärelevanssia ja auktorisoitua kääntämistä

2000- ja 2010-luvulla venäjän kielen suosio suomenkielisten opiskelijoiden keskuudessa hiipui huippuvuosiin verrattuna. Venäjän kielen kääntäjäopiskelijoiden aloituskiintiöt saatiin kuitenkin yleensä täyteen Venäjältä ja muualta entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen saapuneiden maahanmuuttajien myötä. 2010-luvulta alkaen kaksikielisten opiskelijoiden joukko kasvoi. Heidän vahvuutenaan erityisesti tulkkauksessa oli tasaver-
taisesti sujuva kahden kielen hallinta. Toisaalta kumpikaan kielistä ei välttämättä aluksi ollut kirjallisen viestinnän vaatimalla tasolla.

2000- ja 2010-luku olivat kääntäjänkoulutuksessa suurten opetushallinnollisten muutosten aikaa, mikä vaikutti myös tutkintorakenteisiin ja opetuksen toteuttamiseen. Lisäksi 2000-luvun lopulla Savonlinnan ja Kouvolan kääntäjänkoulutusyksiköt siirrettiin emoyliopistojen yhteyteen Joensuuhun ja Helsinkiin. Savonlinnassa tuo muutos tapahtui kahden vuoden siirtymäkauden aikana lukuvuosina 2007–2009. Kouvolaossa muutos tapahtui kertarysäyksellä syksyllä 2009.

Syksyllä 2007 Savonlinna ei enää otettu uusia kääntäjäopiskelijoita, vaan heidän opintonsa alkoivat Joensuussa. Perusopinnoista tuli nyt venäjän kielen ja kulttuurin opiskelijoiden kanssa yhteiset. Uudessa tilanteessa kielen ja kulttuurin opiskelijatkin saivat jonkin verran tietoa kääntämisestä kaikille yhteisellä *Johdatus venäjän opintoihin* -opintojaksolla. Samoin ne opiskelijat, jotka olivat kiinnostuneita kääntämisestä, saivat aiempaa enemmän tietoa kieli- ja kirjallisuustieteellisistä lähestymistavoista. Vuonna 2018 venäjän opiskelijoiden HuK-tutkinnosta tuli yhteinen: venäjän kieli ja kulttuuri ja venäjän kieli ja kääntäminen yhdistettiin ja tutkintoon kuuluu sekä kieli- että käännöste-
teellisiä kursseja.

2000-luvun erityispiirteenä olivat projektit, joilla pyrittiin vahvistamaan Venäjä-osaamista nimenomaan rajaa lähellä olevassa Itä-Suomessa. Tämä prosessi lähti venäjän kielen ja kääntämisen osalta liikkeelle jo vuonna 1999 alkaneesta *Tulkkipolku*-projektista (ks. luku 2.2). Lisäksi Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus sai EU:lta ja Etelä-Suomen lääninhallitukselta rahoituksen vuosiksi 2002–2004 *Tullitermihanke*-nimiseen projektiin, jonka tavoitteena oli ”kartoittaa tuolloin käytössä ollutta tullitermistöä ja laatia sen pohjalta tullialan termitietokanta ja teksti-indeksi suomen, venäjän ja englannin kielillä” (Anttikoski 2004: 73). Venäjän kielen ja kääntämisen oppiaine oli vahvasti mukana projektiin sisältyneessä terminologiatyössä.

2000-luvun opetuksesta ovat jääneet mieleen erityisesti käännöskurssien yhteyteen sovitettut tosielämätoimeksiannot. Olimme muun muassa kääntämässä vuosien 2006 ja 2008 *Suomalais-venäläisen kulttuurifoorumin* partnerihaun hanke-ehdotuksia venäjältä suomeen ja suomesta venäjään Suomi–Venäjä-seuran toimeksiannosta. Kääntäminen oli työlästä, koska hankehakemuksia oli paljon eikä kääntämiseen ollut kovin paljon aikaa. Tiukasta aikataulusta huolimatta opiskelijat pitivät näitä käännöstehtäviä erittäin hyödyllisinä, koska ne antoivat kuvan kääntämisestä tositilanteessa.

Yksi 2000-luvun mielenkiintoisimmista tosielämätoimeksiannoista oli *Potilasopas: opas Pohjois-Karjalan keskussairaalaan tuleville potilaille*, joka käännettiin lukuvuonna 2006–2007 sekä venäjäksi että englanniksi ammattikielen käännöskursseilla. Tässä kää-

nöstehtävässä yhdistyivät opiskelijoita aktivoiva opetus, tosielämätoimeksianto, opetusta kehittävä valtakunnallinen yhteistyö ja käännöstutkimus. Toimeksiantaja maksoi työstä korvauksen, joten kurssin yhteydessä opeteltiin laskutuksenkin tekoa. Samoin opeteltiin tiimityötä. Jotkut opiskelijoista toimivat yhdyshenkilöinä toimeksiantajaan keräten opiskelijoita askarruttaneita kysymyksiä, jotka olivat syntyneet lähdetekstiä analysoitaessa. Näin opittiin myös toimeksiantajan konsultointia. Venäjän osalta käännöskurssin opiskelijaryhmä oli ihanteellinen siksi, että siinä oli sekä venäjän- että suomenkielisiä opiskelijoita. Suomenkieliset olivat vastuussa lähdetekstin ymmärtämisestä ja sisällön välittymisestä, venäjänkieliset puolestaan venäjänkielisen kohdetekstin moitteettomuudesta. Ryhmässä oli lisäksi edustettuna mainiosti ammattikielen osaaminen, koska kahdella opiskelijoista oli lisäksi sairaanhoitajan tutkinto. Kaiken kukkuraksi heistä toisen äidinkieli oli suomi ja toisen venäjä.

Samoihin aikoihin perustettiin valtakunnallinen työryhmä, jossa tarkasteltiin autenttisia toimeksiantoja kääntämisen opetuksessa; liityin työryhmään *Potilasopas*-toimeksiannon innoittamana. Myös jotkut käännöstyössä mukana olleet opiskelijat innostuivat niin paljon autenttisista toimeksiannoista, että he perustivat *Monikieliset*-osuuskunnan, jossa oli mahdollista tehdä opintojen ohessa oikeita käännöstöitä. *Potilasopas* innoitti minua vielä tieteelliseenkin toimintaan eli esitelmöimään aiheesta yhdessä Leena Salmen kanssa KäTu-symposiumissa (ks. Salmi & Kemppanen 2007) ja FIT-konferenssissa Shanghaissa (ks. Kemppanen & Salmi 2008). Lisäksi kirjoitimme *MikaEL*-verkkojulkaisuun artikkelin autenttisten toimeksiantojen käytöstä kääntämisen opetuksessa (Kemppanen & Salmi 2007).

2000-luvun lopulle sijoittuu merkittävä kääntäjänkoulutuksen uudistus, joka liittyy vahvasti myös käytännön käännöstoimintaan. Vuonna 2008 otettiin käyttöön *auktorisoidun kääntäjän* nimike, jolla korvattiin aiempi *virallisen kääntäjän* nimike. Tuolloin tuli mahdolliseksi suorittaa auktorisoidun kääntäjän tutkinto myös opintojen yhteydessä suorittamalla käännöskurssi ja siihen liittyvä loppukoe. Venäjän kielen kääntämisen opiskelijat hyödynsivät paljon tätä uutta mahdollisuutta. Omaan työuraani auktorisoidun kääntäjän tutkinto liittyy vahvasti, koska toimin vuosina 2008–2012 Opetushallituksessa venäjä–suomi-käännösten laatijana ja arvioijana. Lisäksi vuosina 2013–2017 toimin Auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunnassa arvioimassa laatija-arvioijien työtä. Tämä tausta antoi minulle hyvät mahdollisuudet vetää myös opinto-ohjelmaamme liitettyä auktorisoidun kääntämisen kurssia.

4 Käännöstutkimuksen historiaa: venäjän kielen näkökulma

4.1 Käännöstutkimuksen käynnistyminen Savonlinnassa

Kieli-instituuttiajan kääntäjänkoulutus oli vahvasti käytäntöön suuntautunutta. Diplomi-kielenkääntäjän tutkintoon tarvittiin hyväksytyt arvosanat loppukokeissa, mutta opiskelijoilta ei vaadittu kandidaatin- tai pro gradu -tutkielman kaltaisia opinnäytetöitä. Opettajiltakaan ei vaadittu maisterintutkintoa korkeampia tutkintoja. Näin ollen myöskään kääntämiseen liittyvää tutkimusta ei tehty. Kääntäjänkoulutuksen siirtyminen yliopistoon

muutti tilanteen. Opinnäytetöiden ohjaamiseen tarvittiin tieteellisen koulutuksen saaneita opettajia. Tämän vuoksi pääkieliin perustettiin apulaisprofessorit, jotka myöhemmin muutettiin professuureiksi. Lisäksi Savonlinnaan perustettiin kieliteorian ja kääntämisen professori. Sonja Tirkkonen-Condit, joka oli väitellyt jo 1985 Jyväskylän yliopistossa kääntämisen kannalta relevantista aiheesta *Argumentative Text Structure and Translation* (Tirkkonen-Condit 1985), nimitettiin kieliteorian ja kääntämisen professoriksi vuonna 1993. Vuonna 2007 työtehtävän nimi muutettiin käännöstieteen professoriksi.

Käännöstutkimuksessa alettiin kiinnostua lähde- ja kohdekielisen tekstin vastaavuuden sijaan yhä enemmän käännetyn kielen ominaisuuksista verrattuna ei-käännettyyn kieleen. Tämän lähestymistavan esiinmarssi alkoi pikkuhiljaa rikkoo aiemmin tärkeänä pidettyä kääntämisen kieliparisidonnaisuutta. 1990-luvulla huomattavin käännöstieteen tutkimushanke Savonlinnassa oli Anna Maurasen vuosina 1997–2001 johtama *Käännös-suomi ja kääntämisen universaalit. Tutkimus korpusaineistolla* -projekti, joka oli Manchesterin yliopiston tutkimusryhmän ohella luomassa pohjaa korpuslingvistiselle käännöstutkimukselle koko maailman mittakaavassa. Tässä tutkimusprojektissa kiinnostuksen kohteena oli käännösten kieli suhteessa kohdekielisten ei-käännettyjen tekstien kieleen. Tiina Puurtinen (1995) oli jo ennen korpustutkimuksen tuloa julkaissut käännös-suomen piirteitä lastenkirjojen käännöksissä käsittelevän väitöskirjan *Linguistic Acceptability in Translated Children's Literature*.

Myös käännösprosessien tutkimus käynnistyi Savonlinnassa 1990-luvulla Sonja Tirkkonen-Conditin ja Riitta Jääskeläisen vauhdittamana. Jääskeläisen (1999) väitöskirjassa hyödynnettiin uutta ääneen ajattelu -metodia käännösprosessien eri vaiheiden analyysiin. Saksan kääntämisen ensimmäinen väitöskirja oli Pekka Kujamäen (1998) *Deutsche Stimmen der Sieben Brüder: Ideologie, Poetik und Funktionen Literarischer Übersetzung*. Jarmo Harri Jantusen (2004) väitöskirjassa käännettyjen tekstien kieltä tarkasteltiin puolestaan suomen kielen tutkijan näkökulmasta. Venäjän kielen käännöstutkimuksessa päästiin liikkeelle jo 1980- ja 1990-lukujen taitteessa, mitä käsitellen tarkemmin seuraavaksi.

4.2 Venäjän kieleen liittyvä käännöstutkimus

Venäjän kieleen liittyvä käännöstutkimus sai Suomessa alkunsa Marja Jäniksen ja Inkeri Vehmas-Lehdon väitöskirjoista. Molemmat olivat toimineet myös Savonlinnassa vt. apulaisprofessoreina. Vehmas-Lehto (1989), joka oli siirtynyt Kouvolan kääntäjänkoulutuslaitokseen, teki väitöstutkimuksensa *Quasi-correctness: A Critical Study of Finnish Translations of Russian Journalistic Texts* Helsingin yliopistoon. Marja Jäniksen (1991) väitöskirja *Kirjallisuutta ja teatteriteksti: tutkimus näytelmien kääntämisestä, esimerkkiaineistona Anton Tšehovin Kolmen sisaruksen suomennokset* oli puolestaan ensimmäinen Joensuun yliopistoon tehty venäjän kielen kääntämisen väitöskirja.

Myös Anna Maurasen korpusprojektissa venäjämästä suomennettu kirjallisuus oli vahvasti esillä. Projektista valmistui ensimmäisenä Sari Eskolan (2002) väitöskirja *Syntetisoivat rakenteet käännössuomessa: suomennetun kaunokirjallisuuden omi-*

naispiirteiden tarkastelua korpusmenetelmillä, joka käsitteli venäjstä ja englannista suomennettujen kaunokirjallisten teosten kieltä. Vuonna 2004 valmistui Erja Lehi-koisen (2004) väitöskirja *Metaforan arvoteoreettisesta tulkinnasta: tapaustutkimus matka-metaforasta historiatekstien korpuksessa*, jossa vertailtavina aineistoina olivat venäjstä suomennetut ja alun perin suomeksi kirjoitetut tietokirjalliset tekstit.

Tulin itsekin mukaan keväällä 1999 korpusprojektiin, mutta väitöskirjani valmistui vasta jälkijunassa (Kemppanen 2008). Hidastusta aiheutti keskeneräinen lisensiaatintutkimus ja 21 vuoden pätkätyön jälkeen vuonna 2002 saamani lehtoriin ”eläkevirka”. Tutkimukselle ei nyt jäänyt paljon aikaa. Hidastusta aiheutti myös se, että tutkimukseni ei taipunut projektin kiinnostuksen kohteena olleiksi kääntämisen universaaleiksi. Aineistoni, joka koostui venäjstä suomennetuista ja alun perin suomeksi kirjoitetuista, Suomen poliittista historiaa käsittelevistä tietokirjallisista teksteistä, nosti esiin aivan muuta kuin käännosten universaaleihin piirteisiin liittyviä aineksia. Universaalien olemassaoloon kriittisesti suhtautuneet tutkijat olivatkin ryhtyneet käyttämään käännoiskielelle tyypillisistä kielellistä piirteistä muita nimityksiä *universaalit*-termin sijaan. Varsinaisesti kääntämisen universaalit kyseenalaisti Victor Becher (2010), mutta mieltäni on lämmittänyt se, että jo vuonna 2004 Sara Laviosa toi esille, että tuolloin tekeillä ollut väitöskirjani ja hänen oman tutkimuksensa olivat ensimmäiset tutkimukset, jotka edustivat *kulttuurista käännettä* käännoستieteellisessä korpus-tutkimuksessa, toisin sanoen kiinnostuksen kohteena oli kääntämisen ja ideologian suhde (Laviosa 2004: 20).

Työurani aikana merkittävin projekti venäjän kielen ja kääntämisen oppiaineessa oli 2009–2011 toteutettu *Venäjstä suomeksi ja suomesta venäjäksi* -tutkimushanke, johon onnistuttiin saamaan Suomen akatemian rahoitus. Pääorganisaattorina toimi venäjän kielen ja kääntämisen yliassistentti Marja Jänis. Myös käännoستieteen professori Jukka Mäkisalo ja minä olimme toteuttamassa tätä projektia. Hankkeessa tarkasteltiin 1990-luvulla käännoستieteellisen tutkimuksen keskiöön nousseita *kotouttamisen* ja *vieraannuttamisen* (ks. esim. Venuti 1995) sekä niitä vastaavia käsitteitä venäläisessä käännoستutkimuksessa. Samoin pyrittiin kehittämään metodeja kyseisten abstraktien käsitteiden operationaalistamiseen esimerkiksi korpusmenetelmien avulla ja käännosten vastaanottoa tarkastelemalla. Kyseisen projektin tuloksena syntyi useita käännoستieteellisiä julkaisuja, joissa erityisesti venäjän kielen kääntäminen oli keskiössä (esim. Kemppanen, Jänis & Belikova 2012 ja Kemppanen, Mäkisalo & Belikova 2012).

Venäjstä suomeksi ja suomesta venäjäksi -tutkimushankkeen avulla luotiin myös konferenssiyhteyksiä venäläisiin käännoستutkijoihin, joita tuli Joensuuhunkin esitelmöimään. Venäläisiä tutkijoita näki harvoin kansainvälisissä käännoستieteen konferensseissa. Yhtenä syynä tähän on varmaankin se, että venäläinen käännoستutkimus on ollut perinteisesti vahvasti lingvistiikkaan sidottua ja kieliparisidonnaista. Venäläiset käännoستutkijat esiintyivätkin lähinnä vain venäjän kieleen liittyvissä kielitieteen konferensseissa. Venäläisen käännoستutkimuksen erityispiirteenä on ollut myös sen autonomisuus. Tämä kävi hyvin ilmi tekemästani tutkimuksesta, jossa tarkastelin *Fëdorovskie čtenia* (Feodorov readings) -konferenssijulkaisun lähdeviittauksia (Kemppanen 2012). Venäläiset käännoستutkijat viittaavat enimmäkseen vain Venä-

jällä/Neuvostoliitossa, ei Venäjän ulkopuolella tehtyihin ja muilla kielillä kirjoitetuihin tutkimuksiin. Pietarissa pidettävä *Fëdorovskie čtenia* on kansainvälinen konferenssi, mutta osanottajat ovat aina olleet suurelta osin joko Venäjältä tai entisen Neuvostoliiton alueelta. Pidin tässä konferenssissa esitelmän vuosina 2005, 2009 ja 2012.

Venäjän kieleen liittyvässä konferenssikulttuurissa alkoi tapahtua muutoksia 2010-luvulla. Tampereella vuonna 2010 järjestetyssä *Nordiska Slavismötet* -konferenssissa oli ensimmäistä kertaa tämän konferenssisarjan historiassa myös käännöstieteelle omistettu sektio. Käännöstieteelliset tutkimukset katsottiin vihdoinkin osaksi slavistiikkaa. Tuo konferenssi on jäänyt mieleen erityisesti siksi, että minulla oli käännöstieteen sektiössä ensimmäinen esitelmä. Tuli sellainen olo, että nyt tehtiin historiaa. Käännöstieteen hyväksyminen osaksi slavistiikkaa oli havaittavissa myös vuonna 2013 Minskissä järjestetyssä 15. kansainvälisessä slavistikongressissa. Siellä oli erillisiä käännöstieteellisiä sektioita, joista yhdessä pidin oman esitelmäni.

Erityisen maininnan ansaitsee myös se, että sain olla esitelmöitsijänä todistamassa, kuinka vuodesta 2014 lähtien käännöstieteellisestä tutkimuksesta tuli osa Venäjän, Itä-Euroopan ja Euraasian tutkimusta. Susanna Witt ja Julie Hansen järjestivät tuolloin Uppsalan yliopistossa *Translation in Russian Context* -konferenssin. He olivat myös ideoimassa käännöstieteen paneeleja samana vuonna San Antoniassa, Texasissa pidettyyn *ASEEES*-konferenssiin, joka on yhdysvaltalaisen *Association for Slavic, East European and Eurasian Studies* -yhdistyksen jo vuodesta 1964 järjestämä tapahtuma. Käännöstieteen paneeleja on ollut vuodesta 2014 alkaen joka vuosi tämän suuren konferenssin ohjelmassa. *ASEEES*-foorumilla on ollut mahdollisuus tutustua käännöstieteen ohella eri alojen Venäjä-tutkimusta edustaviin tutkimuksiin, joiden ansiosta olen vuosien varrella saanut hyviä ideoita tieteiden rajat ylittäviin tutkimuksiin.

5 Työympäristö

Työympäristössä tapahtuneita hallinnollisia ja muita muutoksia voisi kuvata seuraavalla luettelolla yksikön nimestä, jossa olen työskennellyt:

- Savonlinnan kieli-instituutti
- Savonlinnan kääntäjänkoulutuslaitos
- Kansainvälisen viestinnän laitos (Savonlinna)
- Joensuun yliopiston humanistisen tiedekunnan käännöstieteen yksikkö (Savonlinna)
- Joensuun yliopiston humanistisen tiedekunnan vieraiden kielten ja käännöstieteen oppiaineryhmä
- Itä-Suomen yliopiston filosofisen tiedekunnan humanistisen osasto: vieraat kielet ja käännöstiede

Hallinnossa minua enemmän työskennelleet löytänevät luettelosta puutteita, mutta pääidea varmaankin välittyi: muutoksia oli riittävästi. Niistä huolimatta koin yliopistoni hyväksi paikaksi tehdä töitä. Savonlinnan etuna oli yhteisön pieni koko. Kaikki tunsivat toisensa, joten apua oli helppo pyytää. Tuohon aikaan ei ollut vielä ulkoistettuja tai

tuhansia henkilöitä koskevia palveluja, joten monistamon työntekijät, siivoojat, vahtimestarit, AV-palvelujen työntekijät, sivu- ja päätoimiset tuntiopettajat, amanuenssit, assistentit, yliassistentit, lehtorit, professorit ja projektien pätkätyöntekijät sekä laitoksen johtaja kokoontuivat yhteisten pöytien ääreen kahvi- ja ruokatuntien aikaan.

Savonlinnan tiiviin työyhteisön ansiosta työpaikalla viihtyi hyvin. Kaikki vanhoja aikoja muistelevat kääntäjänkouluttajat tuovat esille hauskat juhlat, jotka limittyivät mainiosti arkiseen aherrukseen. Myös juhliin osallistumisessa ylittyivät eri ammattiryhmien rajat: hauskaa pidettiin yhdessä. Opiskelijoilla oli omia juhliaan, joihin myös opettajat ja muu henkilökunta osallistuivat aktiivisesti harjoittelemalla niihin jonkin hauskan näytelmän tai lauluesityksen.

Venäjän oppiaineessa tärkeitä juhlia olivat lauluillat: Neuvostoliiton aikoina lokakuun vallankumouksen vuosipäivänä marraskuussa ja kansainvälisenä naistenpäivänä maaliskuussa. Neuvostoliiton hajottua marraskuun lauluilta jäi pois, mutta naistenpäivänä kokoonnuttiin aina yhteen niin pitkään, kun koulutus oli Savonlinnassa. Myös näissä juhlissa esitettiin hauskoja näytelmiä, jotka olivat usein muunnelmia venäläisen kirjallisuuden klassikoista. Joensuuhun muuton jälkeen kuviot muuttuivat. Kyllä sielläkin juhlia pidettiin, mutta isommassa yhteisössä ei ollut mahdollista saada kaikkia juhlimaan yhdessä niin kuin pienemmässä yksikössä.

Venäjän oppiaineessa oli Joensuussa mainio perinne viedä fuksit ja opettajat heti ensimmäisen lukuvuoden alussa viikonloppua viettämään yliopiston tutkimusasemalle Ilomantsin Mekrijärvelle. Siellä sai järven rannalla saunomisen, laulujen ja leikkien ryydittämänä opinnot hauskasti käyntiin. Näillä tapaamisilla oli positiivinen, uutta ryhmää kiinteyttävä merkitys.

Myös opetustilojen fyysinen ympäristö koki useita muutoksia vuosien varrella. Aloittaessani vuonna 1981 toimimme entisissä paikallisen *Itä-Savo*-lehden painotalon tiloissa ja vastapäätä sijainneen Savonlinnan taidelukion rakennuksessa, josta hyödynsimme lähinnä vain komeaa juhlasalia ja ullakkokerroksen kielistudioita. Kieli-instituutti oli toiminut näissä samoissa tiloissa. Opettajilla ei ollut laitoksen johtajaa ja osastojen (eli oppiaineiden) johtajia lukuun ottamatta omia työhuoneita. Venäjän osastossa meitä työskenteli 5–6 opettajaa samassa huoneessa. Laitoksen tiloissa ei ollut myöskään ruokalaa, joten ruokatunnilla piti suunnata kaupungille lähistöllä sijaitseviin ravintoloihin tai lounaskahviloihin syömään.

Vanhoja kieli-instituutin tiloja ehdimme hyödyntää vain puoli vuotta, sillä jo vuoden 1982 alusta siirryimme Talvisalon korttelikeskus -nimiseen kiinteistöön Savonlinnan keskustan länsilaidalle. Nyt tilat olivat kompaktisti yhdessä rakennuksessa. Opettajilla oli kahden hengen huoneet, mikä oli parannusta aiempiin koko oppiaineen yhteisiin työhuoneisiin verrattuna. Kukin Neuvostoliitosta saapunut natiivilehtori oli tapana sijoittaa jonkun suomalaisen opettajan kanssa samaan huoneeseen. Tämä käytäntö helpotti suomea osaamattomien lehtorien arkea. Samalla me suomenkieliset opettajat saimme mainiot olosuhteet parantaa venäjän kielen suullista hallintaa. Natiivilehtoreiden kanssa oli myös kätevää pohtia käännösharjoitusten ongelmakohtia.

Myös työhuoneiden ja opetustilojen tekninen varustus kohentui Talvisalon korttelikeskukseen muuton jälkeen. Pikkuhiljaa sähkökirjoituskoneiden tilalle tulivat tietokoneet. Monistuskoneet alkoivat suoltaa hyvälaatuisia kopioita ja korvasivat kirjoitusko-

neilla tehdyt vahakset, joita kopioitiin käsikäyttöisellä koneella. Lisäksi korttelikeskuksesta oli hyvät kielistudiot lähellä opettajien työhuoneita, joten ei tarvinnut enää mennä ulos, kävellä sata metriä ja kiivetä Taidelukion ullakkokerrokseen, kuten aiemmin. Uusissa toimitiloissa oli myös kookas luentosali, jonka takaosaan oli rakennettu simultaanitulkkauskopit. Täällä oli mahdollista harjoitella simultaanitulkkausta todellista tilanetta muistuttavissa olosuhteissa. Uuden rakennuksen etuna oli myös opetustilojen kanssa samassa rakennuksessa sijainnut henkilökunnan ja opiskelijoiden yhteinen ruokala sekä hyvät tilat laitoskirjastolle, joka täytti kellarikerroksen lähes kokonaan.

Korttelikeskuksessa ei kuitenkaan työskennelty kovin kauan. Vuonna 1993 Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen viereen vanhalle seminaarinmäelle valmistui *Kansainvälisen viestinnän laitoksen* uudisrakennus (Savonlinnan kääntäjänkoulutuslaitoksen nimi oli muuttunut syksyllä 1992). Uusi rakennus oli viimeisen päälle suunniteltu kääntäjien koulutukseen. Siellä oli jokaisella opettajalla oma työhuone ja kookas luentosali, jossa oli simultaanitulkkauslaitteet. Upea tila oli myös *Käännöspaja*,¹ joka oli aivan uutta tuon ajan kääntäjiä kouluttavissa laitoksissa. Paja sai kansainvälisessä arvioinnissaakin paljon pluspisteitä. Käännöspaja oli tietokoneilla varustettu luokka, jossa opiskelijat pystyivät tuottamaan käännöksiä ja tekemään internethakuja. Opiskelijoiden kuvaruutujen tekstit pystyttiin siirtämään videotykillä käännöspajan suurelle näytölle. Pajassa työskentelyn ansiosta käännöskurssien rakenne muuttui radikaalisti. Oppitunneilla oli nyt aiempaa helpompi analysoida myös lähdetekstiä harjoittelemalla internethakuja sen sijaan, että pääpaino olisi ollut vain valmiiden käännösten opettajajohtoisessa analyysissa.

Toiminta Kansainvälisen viestinnän laitoksen uudisrakennuksessakin jäi melko lyhytaikaiseksi, koska syksystä 2007 kääntäjänkoulutusta alettiin siirtää Joensuun yliopiston pääkampukselle. Siirto tapahtui vuosina 2007–2009, mikä merkitsi sitä, että uusia opiskelijoita ei tuona aikana enää otettu Savonlinnaan. Ylempien vuosikurssien opinnot olivat kuitenkin siellä vielä tarjolla. Siirtymävaihe aiheutti paljon käytännön ongelmia. Opiskelijoita alkoi siirtyä paremman sivuainetarjonnan perässä Joensuuhun. Erityisesti siirtymävaiheen toisena vuonna kursseja ryhdyttiinkin järjestämään siten, että opiskelijat pystyivät osallistumaan oppitunteihin sekä Savonlinnassa että Joensuussa. Olimme tuolloin etäopetuksen pioneereja – jo paljon ennen koronavuosien Zoom- ja Teams-aikoja. Opetusta kuvattiin videokameralla Joensuussa tai Savonlinnassa ja välitettiin verkon kautta toiselle kampukselle.

Ongelmia syntyi myös Savonlinnasta Joensuuhun siirtyville opettajille. Ilmoitus siirtymisestä tuli lyhyellä varoitusaajalla, ja jotkut opettajista olivat esimerkiksi ehtineet juuri ostaa Savonlinnasta asunnon, joka oli nyt väärällä paikkakunnalla. Savonlinnan ulkopuolella asuneille niin kutsutuille matkalaukkulehtoreille tai -professoreille, joilla oli Savonlinnassa kakkosasunto, tilanne kävi vielä mutkikkaammaksi. Nyt tarvittaisiin vielä Joensuuhun kolmas kämppä.

---

¹Laitoksessamme järjestettiin kilpailu kyseisen työtilan nimeämiseksi. Nimiehdotuksia tuli kaikkiaan yhdeksän (seitsemän niistä oli minun keksimiäni). *Käännöspaja*-nimi äänestettiin voittajaksi. Vieraillessani myöhemmin muissa kääntäjänkoulutuslaitoksissa huomasin seinään kiinnitetyistä kylteistä, että sama nimi oli joko keksitty myös muualla tai keksimiäni erisnimi oli muuttunut yleisnimeksi tarkoittamaan tällaista työtilaa.

Omaa siirtymistäni Joensuun kampukselle helpotti se, että pääsin lukuvuodeksi 2009–2010 post doc -tutkijaksi edellä mainittuun *Venäjältä suomeksi ja suomesta venäjäksi* -tutkimushankkeeseen. Syksyllä 2010 alkoivat puolestaan uudet haasteet saatuani venäjän kielen ja kääntämisen professuurin hoidettavaksi Mirja Kalasniemen eläköidyttyä. Vuoden 2013 alusta professuuri muuttui vakituiseksi työtehtäväkseni. Vuoden 2014 alusta työni kuva muuttui jälleen, kun sain neljäksi vuodeksi hoidettavakseni humanistisen osaston varajohtajan tehtävän. Syksystä 2016 alkaen olin vielä venäjän oppiaineenkin vastuuhenkilö. Hallintotöitä siis riitti. Professorin nimikkeen myötä tuli vastuu myös väitöstilaisuuksista. Lyhyestä professuurikaudestani huolimatta kauteen sattui kuitenkin toimiminen kahden oman ohjattavani Olga Rouheen (2017) ja Vassili Bouilovin (2017) väitöstilaisuuksien kustoksena. Professuurin aikana olin lisäksi Tampereen yliopistossa Nina Isolahden (2013) vastaväittäjänä ja Elena Rassokhinan (2016) väitöskirjan opponenttina esitarkastusseminaarissa Uumajan yliopistossa.

Työni Itä-Suomen yliopistossa kääntäjänkouluttajana päättyi 31.7.2018, jolloin jäin eläkkeelle. Tieteellinen toimintani on kuitenkin jatkunut vielä emeritussopimusteni myötä käännöstieteen julkaisuina, konferenssiesitelminä, asiantuntijalausuntoina ja väitöskirjojen ohjauksena. Kaksi ohjattavistani – Tatiana Bogrdanova (2019) ja Riikka Iso-Ahola (2022) – ovat väitelleet emerituskaudellani. Yksi vastaväitöskin on siunautunut emeritusvuosiksi: toimin Tampereen yliopistossa Julia Souman (2023) vastaväittäjänä.

Kuten edellä esitetystä käy ilmi, toiminnassani venäjän kielen kääntäjien kouluttajana ovat värikkäästi kietoutuneet yhteen niin oma koukeroinen urakehitykseni kuin myös yliopistohallinnolliset ja maailmanpoliittiset muutokset.

Lähteet

Anttikoski, Esa 2004. *Joensuun yliopiston Luoteis-Venäjää ja Baltian maita koskevat hankkeet*. Hallintoviraston raportteja ja selvityksiä n:o 34. Joensuu: Joensuun yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:952-458-643-6>

Becher, Victor 2010. Abandoning the Notion of "Translation-Inherent" Explicitation: Against a Dogma of Translation Studies. *Across Languages and Cultures* 11:1, 1–28. <https://doi.org/10.1556/Acr.11.2010.1.1>

Eskola, Sari 2002. *Syntetisoivat rakenteet käännössuomessa: suomennetun kaunokirjallisuuden ominaispiirteiden tarkastelua korpusmenetelmillä*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja n:o 30. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Jantunen, Jarmo H. 2004. *Synonymia ja käännössuomi: korpusnäkökulma samamerkityksisyyden kontekstualisuuteen ja käännöskielen leksikaalisiin erityispiirteisiin*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja n:o 35. Joensuu: Joensuun yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:952-458-479-4>

Jänis, Marja 1991. *Kirjallisuutta ja teatteriteksti: tutkimus näytelmien kääntämisestä, esimerkkiaineistona Anton Tšehovin Kolmen sisaren suomennokset*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja n:o 12. Joensuu: Joensuu yliopisto.

Jääskeläinen, Riitta 1999. *Tapping the Process: An Explorative Study of the Cognitive and Affective Factors Involved in Translating*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja n:o 22. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Kemppanen, Hannu 2008. *Avainsanoja ja ideologiaa: käännettyjen ja ei käännettyjen historiatekstien korpuslingvistinen analyysi*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja n:o 51. Joensuun yliopisto: Joensuu.

Kemppanen, Hannu 2012. Kansainvälistä vuoropuhelua venäläisessä käännoistutkimuksessa. *MikaEL* 6, 1–13. <https://doi.org/10.61200/mikael.129584>

Kemppanen, Hannu 2021. Kääntäjäksi idänkauppaan: katsaus venäjän kielen kääntäjien koulutukseen 1980-luvulla. *MikaEL* 14, 112–126. <https://doi.org/10.61200/mikael.129280>

Hannu Kemppanen, Marja Jänis & Alexandra Belikova (ed.) 2012. *Domestication and Foreignization in Translation Studies*. Berlin: Frank & Timme.

Kemppanen, Hannu, Jukka Mäkisalo & Alexandra Belikova (toim.) 2012. *Kotoista ja vierasta mediassa: Venäjältä suomeksi ja suomesta venäjäksi -workshop Joensuussa 7.–8.10.2010*. Publications of the University of Eastern Finland. Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology. Joensuu: University of Eastern Finland.

Kemppanen, Hannu & Leena Salmi 2007. Autenttiset toimeksiannot kääntämisen opetuksessa: potilasoppaan tapaus. *MikaEL* 1, 1–12. <https://doi.org/10.61200/mikael.145937>

Kemppanen, Hannu & Leena Salmi 2008. Authentic Translation Commissions in Translator Training: The Case of the Guide for the Patients. Teoksessa: *Translation and Cultural Diversity. XXIII FIT World Congress. Proceedings, Shanghai 4.–7.8.2008*. Shanghai: Foreign Languages Press. CD-rom. ISRC CN-M20-08-0027-0/VZ.

Koskinen, Kaisa 2008. *Translating Institutions: An Ethnographic Study of EU Translation*. Manchester: St. Jerome. <https://doi.org/10.4324/9781315759760>

Kujamäki, Pekka 1998. *Deutsche Stimmen der Sieben Brüder: Ideologie, Poetik und Funktionen Literarischer Übersetzung*. Nordeuropäische Beiträge aus den Human- und Gesellschaftswissenschaften, Bd. 18. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Laviosa, Sara 2004. Corpus-Based Translation Studies: Where Does it Come from? Where Is It Going? *Language Matters: Studies in the Languages of Africa* 35:1, 6–27. <https://doi.org/10.1080/10228190408566201>

Lehikoinen, Erja 2004. *Metaforan arvoteoreettisesta tulkinnasta: tapaustutkimus matka-metaforasta historiatekstien korpuksessa*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja n:o 36. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Penttilä, Esa 2019. ”Jonkin verran käännoalan asiantuntijuutta”. Valmistuvien kääntäjäopiskelijoiden näkemyksiä kyvyistään minäpystyvyyden näkökulmasta. *MikaEL* 12, 90–103. <https://doi.org/10.61200/mikael.129370>

Puurttinen, Tiina 1995. *Linguistic Acceptability in Translated Children's Literature*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 15. Joensuun yliopisto: Joensuu.

Salmi, Leena & Hannu Kemppanen 2007. Autenttiset toimeksiannot kääntämisen opetuksessa: potilasoppaan tapaus. Esitelmä. *V Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumi*, Vaasa 20.–21.4.2007.

Tirkkonen-Condit, Sonja 1985. *Argumentative Text Structure and Translation*. Studia Philologica Jyväskyläensia 18. Jyväskylä: University of Jyväskylä. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8195-2>

Uotinen, Johanna 2013. Autoethnography in Media Studies: Digitalization of Television in Finland, or Carrying Home Cardboard Boxes. Teoksessa: Fabienne Darling-Wolf (toim.) *The International Encyclopaedia of Media Studies. Volume 7: Research Methods in Media Studies*. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 217–235. <https://doi.org/10.1002/9781444361506.wbiems180>

Vehmas-Lehto, Inkeri 1989. *Quasi-correctness: A Critical Study of Finnish Translations of Russian Journalistic Texts*. Neuvostoliittoinstituutin vuosikirja 31. Helsinki: Neuvostoliittoinstituutti. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0976-7>

Venuti, Lawrence 1995. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203360064>

Kirjoittaja

Hannu Kemppanen on Itä-Suomen yliopiston venäjän kielen ja kääntämisen emeritusprofessori. Sähköposti: [hannu.kemppanen\(at\)uef.fi](mailto:hannu.kemppanen(at)uef.fi)